ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 18—ՇԱԲԱԹ—25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1858

ՄՈՒՍԱՅՔ ՄԱՍԵԱՑ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

Այս խմբագրած թերթարգմանութենէ եթէ ներկայացուցած կարտանքը հեղինակը իւրն կը դասէ։
Հեղինակին ուղղուած որ և իցէ նամակ Միրզայեան Պօղոսեան յարկը Պ. Յարութիւնեան գրասենը խոնուած է։

Տարեկան գինն է կանխիկ 60 դեկ՞
Վեցամսեայ » » 35 »
Ամէն մէկ թիւը զատ զատ 80 փր՞
Դուրս երկիրներ թղթատարի ծախքը առանձին վրան է։
Այս շաբաթաթերթը ամէն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի։

ՈՒՐ ԲԱՐԵԿԱՄՔ ԻՄ ԵՒ ՊԱՇՏՊԱՆՔ

Ո՛վ այն Երկնի երջանկութեան, ո՛ր էլ արդ․
որ գողտրիկ փայլեր գիշեր․․․ ո՛հ, չէ՛ աւ․
ո՛հ, զինչ խաւար աղօտութիւն բաց իբրև․․․
Չիք և ո՛ւ ռասերնին օգնութիւն, չէք ըրեաւ։

Ո՛ր բարեկամք իմ սիրակից՝ յորոց ես
փայլէի քաղցր 'ի ծոցիս բերկրութեան․
ո՛ր իմ պաշտպանք․ որ խնամէին լիապէս․․
ամենքեան թողլին զիս և հեռացան։

Արդ՝ քեզ մնայ Հայր Երկնաւոր, քեզ միայն․
յո՛ր սրտառուչ հառաչանօք երկիրպագ․
Դու՛ և իմ պաշտպան սիրելի պահէ՛ յավէտ․
Ընդ ձեռա տւ իս քաղցրութեան քո յոյս։

ԸՆԹԵՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի է իմ յարգոյ ընթերցողացս, թէ Մուսայք Մասեաց քանի՛ քանի անգամ խօսեր է ընթերցասիրութեան վրայ օգտակար և մեր Ազգին վրայ կարևոր ըլլալուն վրայ, և թէ, ինչը իւր երախտագիտութիւնը և ուրախութիւնը յայտներ անոնց՝ որոնք ջանացին ցուցնել ընթերցասիրութեան մարդու ընծայած օգուտները։

Արժանապատիւ Ն. Մ. Զօրայեանը (որն որ այժմ ձանչցուած է Ազգին իւր հանձնարար և իր զանազան գրութիւններովը) յետոյ այս մասին մեծ ծառայութիւն մը ըրած է ընթերցասիրութեան վրայ գրած գեղեցիկ ճառովը։ Արդ յուսամ, որ իմ ընթերցողներուս շատերը կարդացած են զայն, և յայտնապէս տեսած են, թէ մինչև ցարդ յարգոյ հեղինակը ի՛նչ պարզ և ազդու ոճով հաստատած է, թէ ընթերցասիրութիւնն է ազգիս հնարութեան ծառայ, և թէ, այդ մը՝ եթէ, հիւանդ լուսաւորուելու, ապագայ շարունակ աշխատիլ ընթերցասիրութեան մէջ յառաջ երթալու։ Արդ ես իմ ներքին համոզմանս զրգռեալ բացորոշապէս կ'ըսեմ, որ հաւնիս Ազգասէրը միաբերան երախտագէտ ըլլալու են այսպիսի մէկու մը՝ որն որ իւր Ազգին բարեկամութեանը համար ժամանակ գործածելով 'ի լոյս ընծայեր է այսպիսի պատուական գրուած մը․ որն որ հանդէպ խօսելով և քաղցր կերպով ընթերցասիրութեան կըրթըւ վրայ։ Կը հրաւիրեմ իմ յարգոյ ընթերցողներս, որ քանի՛ հինգ անգամ մը աւելի անդրանիկ չիւեալ արժանապատիւ Ն. Մ. Զօրայեանին ընթերցասիրութեան վրայ գրած ճառը։ Ըստ իմին կարծեաց է՛մ, որ եթէ մէկը լաւ ուշադրութեամբ կարդալու ըլլայ զայն՝ անշուշտ պիտի հաւնելի, թէ մարդուս ոգւոյն զուարթութիւն, մարմնոյ զօրութիւն, և հոգւոյ արիութիւն ընծայելու մէկ հատիկ միջոցը ընթերցասիրութիւնն է։ Երբոր այս կերպով վերջիչեալ յարգոյ հեղինակին գրած ճառին միջոցաւ մեր Ազգին մէջ ընթերցասիրութիւնը ծաղկելու ըլլայ, այն ժամանակը ինչն ալ իր նորասիրելին հասնելիք շատ աւելի պիտի ըլլայ, և առանձնակի իր աշխատութեան վարձքն ալ առած կ'ըլլայ։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՏԵՍԱՐԱՆՔ

Աշխարհի Տեսարանք

Մինչդեռ իմ սիրելի ընթերցողներս իրենց կ'նայ ընթացքին մէջ շատ կամ քիչ անգամ սիրտառոխ եղած են այնպիսի ազնուական տեսարաններու՝ որոնք անհնարին սրտերը անգամ շարժելով աչուրներէն գուրս ալի զեռ մը կը բղխեցնեն։

Եկո՛ւր իմ հետս, ո՛վ սիրելի ընթերցող, և քեզի հետ երկուք միասին․ այս Աշխարհիս մէջ պատահած զանազան աղէտալի տեսարանները․ զորոնք տեսնելով վերջապէս սիրտ տրտմութիւնը մեր ընտրած երկիրը Կոստանդնուպոլսեցին, և զինք՝ Մեղսաւոր տարբերած կ'ըլլայ։

Ահա, բարեկամ, Երկինք իր սովորական կերպովը գոլոր Արեգակը մառեցած իր ամպամածեալ հրամարակը տալու կը պատրաստուի, և մինչ գեռ քաղաքին ճամբայ այս գեղեցկատեսան մէջ կը շրջիմ․․․ մեկնի ձգնջ ուրիշ խոստմութիւնները, և գիտենք ատ որքանով միտքը․ որն որ սաստիկ լաւութեան մէջ ընկղմած է իր քաղցրաւ ուղունները զաւկին ցուրտ վրային վրայ մնացած ծնայցերէ․․․ երբեմն երբեմն իր հառաչանքը միայն կը լսուի․․․ մն ալ գոցվեցաւ․․․ տես, ինչպէս անշարժ կը կենայ․․․ բայց մը․․․ ահա արտասուքները սկսան թափիլ․․․ «Ո՛հ, իմ սիրելի զաւակս»․․․ գոչեց լաւութեան․․․ «Իմ սրտիս միխթարութիւնը․․․ ո՛ւր թռար»․․․ Վերջ մը հեռանալ ուղէ․․․ օրհնութ մը․․․ «Ո՛վ իմ զիս որբ թողուցիր»․․․ ուրիշ ձայն մը․ «Իմ ըղձս»․․․ ուրիշ մէկը․ «Իմ անուշիս»․․․ «Իմ հայրս»․․․ «Իմ սիրելի բարեկամս»․․․․․․․․․․

Ահա՛ սիրելի բարեկամ, աչա՛ տա՛ այն գոչմանէ դուր գէ․․․ և Միաշր մարդոց ամփոփեալ ճառներս փափազանք ․ կարգաւ կ'աշխատի։ ատ՝ այն տեղն է՝ ուր Մահը իր որսերը ժողովելով սոյն աչերու առջև ձայներով կը թմրեցնէ, և կը թրջէ երկրին հողը՝ ծեր, զաւկի, եղբօր, առնուաց, բարեկամի, եւ արտասուաց կաթիլներովը․ վերջապէս ատ այն տեղն է՝ ուր իշխանը և հպատակը, հարուստ և խեղճը, հարուստը և աղքատը նախանձանօք պատուով կը պառկին իրարու մօտ առանց տարբերութեան․․․․․

Եկո՛ւր, սիրելի ընթերցող, հիմա ալ աս քաղցրը մտնենք․ տեսնենք, թէ ինչպիսի տեսարաններ մեր աչացը առջևը պիտի ներկայացուին․․․ այս ինչ խառնաշփոթ անցք․․․ ինչ մարդիկ իրար են անցած․․․ ոմանք կը խօսին․․․ ոմանք կը խնդան․․․ ոմանք կը փախին․․․ մէկ քանիներն ալ կ'ողբան, կ'երդնուն, կը հայհոյեն, կը բարկանան․․․ այս ինչ իրար անցումն․․․ տէ՛ս աս չէ՞ք կռուները․ ինչպէս իրարու եռեւ յառաջ կ'երթան․․․ ո՛հ, այս ինչ տեսարան․․․ ամէն մարդ իրար անցած․․․ ամենուն գլուխը՝ շուարումն, բարկութիւն, սարսափ պատեր մէկէն 'ի մէկ․․․ քաղաքին այն ինչ մասը կ'այրի․․․ եկո՛ւր հոն երթանք․․․ ինչ սրտաշարժ տեսարան․․ հարիւրաւոր խեղճ ընտանիք փողոցներուն մէջ մնացեր են․ ոմանք իրենց զաւկըները կորսուած ըլլալով զանոնք կը խնդրեն․ ուրիշներ ալ իրենց ըրած կորուստներուն վրայ կ'ողբան․ «Ըսա՛ն ալ մեռ»․ «Եղա՛ն ալ ես խեղճ»․ «Պէտք մեռ, ա՛ք Երկինք»․․․․․․․

Սիրելի ձգելով այս և ասոր նման ուրիշ տեսարանները՝ կ'ուզեմ ներկայացնել ամենաազնիւ տեսարան մը, որուն աչքիմատես ըլլալով իմ սիրտս սաստիկ կերպով վրդովեր է։

Երկէք առջի մը շատ աստղոց մը և իշխան մը․ Զոյգս մը բարեկամութիւն սաստիկ այնպիսի անձի մը հետ՝ որն որ բաւական ատրեկան կար․ այս անձը անանձ կերպով մը հետ կար երևան որ քանի շաբաթ անդամ մը զիս տեսնելու կը․ իրեն հետ բոլոր մը մանրանկարի վերջը՝ երբ որ մէ որևէ մարդը մանեւքն եւայլ մեկնեւթմաւ կուզայ․ իմ բաց սեղաղ մը մէջ, խանդոտ բարեկամս գերմին վրայ արտասուք կաթել սկսաւ, իրեն ալ

տեսնուեցաւ. սրկունքները սկսան դողդղալ, և աչուըներէն սկսաւ վազել արտասուաց դառն գետ մը. երբոր կը պատրաստուէի իրեն տրտմութեան պատճառը հարցընելու, նոյն միջոցին բարեկամս աչուըները երկինք վերցընելով՝ հետևեալ ոդը ըսաւ դողդոջուն ձայնով մը.

Վա՜յ աներջանիկ երիտասարդին՝
որն որ խաբուելով իր սիրտը կուտայ
անհաւատարիմ չար օրիորդին,
և թշուառութեան նշաւակ կ'ըլլայ։

Այս կարճ՝ բայց սրտառուչ ոդը այնպիսի կերպով մը սրտիս ազդեց՝ որ բարեկամիս ձեռքէն բռնելով հետևեալ խօսքը ըսի զինքը մխիթարելու համար.

Փառք Արարչին մեր,
որ մերին կեանքը
երկայն չէ ըրեր
իւր գըթութեամբը։

“Այո՛, իրաւունք ունիս„ ըսաւ բարեկամըս հանդարտութեամբ մը. “Այդ է միայն որ զիս կ'երջանիկացընէ. փառք Երկնից, որ բարեհաճեր է մեր օրերը այսչափ կարճ ընելու„։ Այս խօսքերէն վերջը՝ բարեկամս րոպէ մը խորին լռութեան մէջ ինկաւ, ու անկից ետքը “Եկո՛ւր, ըսաւ ինծի, եկո՛ւր այս գիշեր տունս, որ տեսնես իմ տրտմութեանս պատճառը. որ է իմ նենգաւոր և անհաւատարիմ կողակիցս„։

Սի՛րելի ընթերցող, հիմայ դու ալ ինծի հետ մէկտեղ ներկայ գտնուէ՛ այս սարսափելի տեսարանին. որն որ յառաջ եկած է [illegible] սիրոյ եղած անհաւատարմութենէ մը....

Վերոյիշեալ բարեկամիս տանը մէկ սենեակին մէջն ենք. տե՛ս սա կինը. ի՛նչ հըպարտութեամբ նստած իւր [illegible] կը քաշէ... տե՛ս նաև սա գազանաբարոյ անձը՝ որն որ բարեկամիս անհաւատարիմ և անզգայ կնոջը դէմը անցած՝ գինիին գաւաթները կը պարպէ... լաւ նկատէ, կ'ըսեմ, (չեմ գիտեր, թէ ի՛նչ ածական տամ) սա հրէշը. որն որ իմ թշուառ բարեկամիս կնոջը իւր կերպը գոհելու համար՝ ունեցած հարստութեան մեծ մասը կը վատնէ..... դարձո՛ւր անգամ մը աչուըներդ չորս դին. տե՛ս սա դեռահասակ օրիորդը. տե՛ս սա անմեղ մանկունքը. նայէ՛, թէ ի՛նչ աստիճան սէր կը ցուցունեն իրենց մօրը վրայ, բայց 'ի զո՜ւր.... իսկ իրենց հայրը... դժբա՜ղդ արարած... տրտմութեան, և յուսահատութեան ամպերով շըրջապատեալ՝ քարէ արձանէ մը տարբերութիւն չունի....

Ա՜հ... քանի անգամ որ վերոյիշեալ սարսափելի տեսարանը աչացս առջին կը ներկայացընեմ, չեմ կրնար զսպել սրտիս այլայլումը, և չաղաղակել. Ո՜հ [illegible] հետևութիւն անէծք անհաւատարմութեան։

Արդ՝ ո՛վ իմ սիրելի ընթերցողներս, (եթէ չէք ձանձրացած դեռ) զգոյշ եղէ՛ք չխաբուելու այնպիսի օրիորդներէ՝ որոնք մի՛այն իրենց արտաքին գեղեցկութեամբը և իրենց ունեցած շողոքորթութեամբը կրնան սիրուիլ. հեռացէ՛ք, կ'ըսեմ, ամէն այնպիսիներէն՝ որոնք իրենց նայուածքովը պարզապէս կը յայտնեն, թէ իրենք աւելի կ'ընտրեն սիրուիլ՝ քան թէ սիրել. թէ չէ՝ գիտցէ՛ք, ո՛վ իմ երիտասարդ ընթերցողներս, որ վերջապէս պիտի պարտաւորիք հետևեալ ոդը ըսելու։

Յիմարութիւն,
յիմարութիւն...
Աւա՜ղ ինծի, որ խաբուեցայ...
ի՜նչ խոր վիրապ, ուր ես ինկայ։

Թշուառութիւն,
թշուառութիւն...
Անցան օրերս, գացին արդէն...
չսիրուեցայ ես ո՛չ մէկէն։

Ունայնութիւն,
ունայնութիւն...
Հազար եղո՜ւկ ինծ թշուառիս...
համը չառի ես իմ կեանքիս։

Բայց աւա՜ղ որ ալ ժամանակը անցած, և Արեգակը մարը մտած է... ալ ի՜նչ օգուտ կրնան ունենալ ձեր ողբերը։

Ի զո՜ւր թափեցէ՛ք
դառն արտասուքներ,
ձեր յուսոյն Արեգ
մարեր է մարեր.

Ո՛Հ, ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ ԶԻՍ Չ'ԵՆ ՁԳԵՐ
ԳԻՇԵՐԱԳՆԱՑ ՑԽՈՒՐ ԴԷՊՔԵՐ։

Խոր լռութիւն ո՜հ տիրած է
ամէն կողմս... եմ առանձին...
եկո՛ւր, սի՛րտ իմ, ժամանակ է,
թափէ՛ վշտերդ դու լալագին։

Ո՜հ, մինչև ե՞րբ տխուր դէպքեր
զիս չ'են թողուր և հեռանար.
ողջան թո՛ղ զիս կարծըր ժայռեր,
զի մընացի անմխիթար։

Ո՞ւր, բարեկամք... հեռացեր էք...
իմ պաշտպաններս, ո՞ւր էք արդեօք...
ինծ դէմ դարձած խոցե՞լ կ'ուզէք
այս խեղճ սիրտը պէսպէս վշտօք։

Այո՛, դժուար չէ կործանել
ինծ պէս տըկար մէկ եղէգ մը.
շատ դիւրին է ողբացընել
ինծ պէս անզօր անպաշտպան մը։

Ո՞ւր կը փախչիք... ո՜հ չ'են լսեր...
ինծմէ այսչափ դուք կը զարշի՛ք.
խոցուած սիրտըս կմ կարեվէր
գոնէ անգամ մը տեսնէ՛ք։

Ո՛չ. չ'են ուզեր լսել ձայնիս.
չէ. չ'են ուզեր դէմքըս տեսնել.
այլ երեսէ ձգելով զիս
անուանս անգամ կ'ուզեն ջնջել։

Արդ՝ Ազգային—Սիրոյ Որդին
մընաց սիրան իմ սփոփելու,
և զօրաւոր Աջն Ընեզին
զիս յաւիտեան պաշտպանելու։

Վերոյգրեալ ոդը թո՛ղ չզարմացունէ իմ սիրելի ընթերցողներս. վասն զի թո՛ղ գիտնան, թէ շաբաթաթերթիս Նախընթաց թուոյն մէջ հրատարակուած բամբիշ Ա. Գ. Գ-ին նամակին պատճառաւ իմ բարեկամներս և պաշտպաններս գրեթէ բոլորովին զիս երեսէ ձգեցին առանց խորհելու թէ ես այն նամակին ո՛չ կողմնակիցն եմ ո՛չ ալ հակառակորդը։ Իմ նպատակս մի՛այն սա էր որ բամբիշ Ա. Գ. Գ-ին նամակը հրատարակելովս կրնար անկից օգուտ մը յառաջ գալ. այսինքն՝ կարելի էր որ այն յօդուածը ընդհանուր խօսակցութեան և խորհրդածութեան նիւթ մը ըլլալով՝ վերջապէս զգային ամէն ծնողք, թէ իրենց գլխաւոր պարտականութիւնն է իրենց աղջիկ զաւակները ուսման և առաքինութեան մէջ կրթել. որով կարող ըլլան իրենց համար պատրաստուած լծակցին յատկութիւնները առաջուընէ ճանչնալու և հետևաբար մինչև ցվերջ սիրով և խաղաղութեամբ ապրելու. բայց դժբաղդաբար իմ յուսացածիս պէս չեղաւ. և ընդհակառակը ընթերցողներէս ոմանք սկսան նախատել զիս. ոմանք ալ ունեցած բարեկամութիւննին դադրեցուցին, ևս. ևս. Ես ալ այս անակընկալ դէպքը տեսնելով հոգիս նուաղեցաւ, և սիրտս դառն վշտերով շրջապատեալ պարտաւորեց զիս վերոյգրեալ ոդը երգելու գիշերուան տխուր ժամերուս մէջ։

Փետրվար 1ին հետևեալ նամակովը մէկտեղ Գարեգին Օ. Գ. Զափրաստճեանց ստորագրութեամբ երկու գեղեցիկ ոտանաւոր երգեր ընդունեցայ. զորոնք կը փութամ հրատարակելու շաբաթաթերթիս մէջ։

«Պերա. 1858. փետր՝ 1.

Յարգոյ հեղինակ Մ[illegible] Մ[illegible].

Գիտնալով, որ միշտ պատրաստ էք ընդունելու ի և յէ անձանց կողմանէ խրկուած տպագրուելու յարմար գրութիւններ և ոտանաւորներ Ձեր թատերական թերթին մէջ հրատարակելու համար, կը փութամ խրկել առ ձեզ այս անգամ երկու սիրոյ երգեր ոտանաւոր չափմամբ շինուած. յուսալով որ արժան պիտի համարիք ձեր պատուական շաբաթաթերթին մէջ հրատարակել զանոնք։

Մնամ ձերումդ Ազատամտութեան
խոնարհ ծառայ
Գարեգին Օ. Գ. Զափրաստճեանց։

Քաջ զինուոր մը սև աչքով (Ո՜հ սիրուն և վսեմ)
կարմիր այտով, վեհ դէմքով » »
Հայաստանէն հոս եկաւ, » »
շքեղ կուսին սէր ընկաւ. » »

« Զորեր անցայ ես լեռներ, » »
« Հայոց շքեղ երկիրներ, » »
« ո՜վ կոյս, ըսաւ, գեղերես » »
« քեզ նման չեմ տեսեր ես։ » »

« Ունիմ ես տուն և պարտէզ » »
« և արքունի մեծ քարտէզ, » »
« հօտ և անդեայ, ծառաստան » »
« արտ և համբարս 'ւ այգեստան։ » »

« Օ ամենն ալ տամ քու սիրոյդ » »
« գեղ ծաղկի քաղցր 'ի բուրյթ, » »
« դուն փոխարէն այս վարձուց » »
« չէ՞ս տար ժըպիտ մը բերնուց։ » »

« Շատ մը զինուոր քաջ Հայկայ » »
« իմ հրամանիս ներքև կայ. » »
« արծաթ, գոհար, և ոսկի, » »
« տամ քեզ ծառայս շատ հոգի։ » »

« Նետ, զրահ, տէգ և աղեղս, » »
« սիրտ իմ, կամքըս և ուղեղս. » »
« ո՜հ առնէք ալ եթէ տամ, » »
« դոհ ժըպիտ մը չը յուսամ։ » »

« Քաջ Հայկազանց արքայից » »
« 'ւ իրենց հըզօր սպայից » »
« շնչած օդերը շնչես, » »
« սիրած ծաղկունքը հնձես։ » »

« Ազատ տեղեր քեզ տանիմ, » »
« դէմ թշնամեաց մարտնչիմ, » »
« կուրծքըս արիւն որ վազէ, » »
« դարձեալ ժըպիտ մը չարժէ։ » »

Այս խօսքը որ լսեցաւ, » »
ցնծութեան ինչ եղաւ. » »
այլ Գրաբն երկու օր եռքէն » »
և կեանք 'ի Հայս գացեր են. » »

ԳԱՐԵԳԻՆ Զ. Գ. ՉԱՓՐԱՍՏՃԵԱՆՑ

Քեզ տեսայ սիրուն,
լուսի օրն 'ի բուն.
սիրտըս սիրալոյց
արեան կաթեցոյց.

Ո՛հ. լացի, լացի, խոնջեցի.
Ո՛հ. չքեղ վարդ քեզ սիրեցի.

Աչկուս մերթ, ալ տուր ինձ սէրդ կը խնդրեմ.
քեզ թող տալէն մահն աւելի ես կ'ընտրեմ.

Սիրով վառեցայ.
գեմքդ նայեցայ.
խոլշակ մը եկաւ
հեք սիրտըս զարկաւ.

Ո՛հ. լացի լացի. եւն.

Կը փախչիս ... ինչո՞ւ
դու ինձմէ հեռու ...
ա՜հ. ո՞ր թշնամիս
աչքեդ հանեց զիս.

Ո՛հ. լացի, լացի. եւն.

Զարին մի լսեր.
չեմ սիրեր, մ'ըսեր.
սիրտըս կը դողայ.
արդեօք խեղճ եղայ.

Ո՛հ. լացի, լացի. եւն.

Ընկերուդ փոխիմ,
քեզ գերի փոխիմ.
թշնամիդ նետէն
քեզ կուրծքս ազատեն.

Ո՛հ. լացի, լացի. եւն.

Բայց դուն չես լսեր.
ականջդ է գոցեր.
անգութ գեղադէմ,
Սիրեմ քեզ ... ատեմ.

Ո՛հ. լացի, լացի, խոնջեցի.
Ո՛հ. վարդս ձեռքէս փախուցի.

Փախի՛ր, գնա՛, սիրտդ քար է, չեմ ուզեր.
ես կը մեռնիմ սրտովս խոց կարեվէր.

Աչքերս մեռնիմ, մի գար, մի լար յիմ տապան.
ծառը, լեռը, հողը, քարը զիս կ'ողբան.

ԳԱՐԵԳԻՆ Զ. Գ. ՉԱՓՐԱՍՏՃԵԱՆՑ

(Շարունակութիւն)

ԵՐԸՆՋԱԿ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ա. Ծառայ. Այո՛, այո՛, բարեկամ. բոլը այդ տեսակ թշուառութիւններուն փորձառու եմ. խել հիմայ ըրածներուս համար աստուծոյ կը զղջամ. և զանոնք բոլորն ալ անխելքութիւն կը կոչեմ.

Բ. Ծառայ. Ինչ պատճառաւ.

Ա. Ծառայ. Վասնզի բնաւ չեմ հաւատար թէ, թէ՛ քու սիրած օրիորդդ և թէ՛ իմ սիրածս՝ անոնք ալ զմեզ կը սիրեն. հազար օրիորդաց մէջէն հազիւ թէ մէկ հատ մը կը գտնուի՝ որ զինքը սիրող երիտասարդը սրտանց սիրէ. հաւատա՛, բարեկամ, որ իգական սէրը միշտ իր ոտքին տակը առած է արական սէրը. այո, անոնք զմեզ իրենց ոտուըներուն տակ ինկած տեսնելով կը զուարճանան ... անոնց բերնէն ելած բոլոր խօսքերը շողոքորթութիւններ են. անոնց նայուածքը կեղծ ու սըրտերնին խարդախ են. թո՛ղ այս խօսքերս չըզարմացընեն զքեզ, վասն զի ասոնք հաստատելու համար հազարաւոր եղելութիւններ աչքիս առջին դրուած են. ահա անոնցմէ մէկն ալ քու գլխուդ եկածը ըլլալու է. այն օրիորդը ինչ պատճառաւ սկսեր քեզի հետ չամուսնանալու. թէ որ ան զքեզ սիրած ըլլար, ուխտը չէր փոխեր. թէ որ ան զքեզ սիրած ըլլար, չպիտի թող տար զքեզ երկնալու և հարուստէ մը դրամական օգնութիւն խնդրելու. թէ որ ան զքեզ սիրած ըլլար, սիրով պիտի յանձներ զինքը Նախախնամութեան և քեզի. և դու պիտի ըլլար միայն չոր կտոր մը հաց ուտելով ու քեզի հետ ապրելով. աստնի ալ երբեմն իմ սիրած օրիորդս. ի՛նչ խորին մտածութեան մէջ ընկղմեր ես, բարեկամ.

Բ. Ծառայ. Ա՜հ ... հառաչանաց գետ մը բերնէս թափելու իրաւունք ունիմ ... երնի՛ թէ ծնած չըլլայի ... (կ'երթայ)

Ա. Ծառայ. Աշխարհս ապերջանկութեան. (կ'երթայ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՍՕՖԻԷՆ ԵՒ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՄԸ

Սօֆիէն. Մե՛ծ ուրախութիւն պիտի ըլլայ ինձ, թէ որ ինքը բարեհաճի իմ բնակարանս ալ մտնելու.

Գաղթական. Ինքը այնպիսի մէկն է՝ որ իր ամենամեծերին կը կոչէ զամեն անոնք՝ որ միշտ հայրենեաց փառքին և գահին անդրդուելութեանը վրայ կը խորհին, և պատրաստ են արիւն թափելու.

Սօֆիէն. Սիրեմն կը խնդրեմ, զինակից բարեկամ, որ իմ յարգական ողջոյնս մատուցանելով իրեն՝ իմացընես որ անհամբեր սրտով իրեն կ'սպասեմ և կը փափաքիմ ժամ մը առաջ տեսնել զինքը. (Գաղթականը կ'երթայ) Տեսնեմ անգամ մը սա իր քաջութեամբը համբաւ առացող և Միլտոնին սիրուող ու վարձատուող երիտասարդը.

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

ՍՕՖԻԷՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ

Աստղիկ. (Սենեակէն ներս, և ծունր չոքելով Սօֆիէին առջև) Այս վերջին անգամ ոտքիդ տակ ինկած արտասուալից աչուըներով և վհատեալ սրտիւ կը խնդրեմ, կը պաղատիմ ...

Սօֆիէն. Ելի՛ր, ելի՛ր, հա՛հ, հա՛հ, հա՛հ, հա՛հ ... (երեսը կէսի դարձընելով) Ի՛նչ յիմարութիւն.

Աստղիկ. Կ'աղաչեմ, իշխան, բարեհաճէ ինձ մտիկ ընելու. գիտցած ըլլաս, որ իմ ծաղիկ կեանքս շուտով պիտի վերջանայ, թէ որ իմ աղաստութիւնս չընդունես.

Սօֆիէն. Աստղիկ ...

Աստղիկ. Ա՜հ ...

Սօֆիէն. Ելի՛ր, կ'ըսեմ, մի այդպիսի ընթացքով զայրացըներ զիս.

Աստղիկ. Ա՜հ, կ'աղաչեմ ...

Սօֆիէն. Ըսէ՛ կրնար ըսել.

Աստղիկ. Կը պաղատիմ ...

Սօֆիէն. Ո՛հ, ըսէ.

Աստղիկ. (Ելնելով) Երանի՛ թէ յաւիտեան լռելու արժանանայի.

Սօֆիէն. Հա՛հ, հա՛հ, հա՛հ, հա՛հ. յիմար աղջիկ ...

Աստղիկ. Այո՛ ... ինչպէս որ ամեն ապերջանիկ սրտաբեկները յիմար և անխոհեմ կոչուելու կ'արժանանան. ահա կ'երթամ ես, իշխան ... գիտցի՛ր, որ դու պիտի ըլլաս իմ մահուանս պատճառը (կ'երթայ)

Սօֆիէն. Կեցի՛ր, կեցի՛ր. Աստղիկ ... չեմ գիտեր թէ ինչ ընթացքով իր սիրտը վաստըկիմ (կ'երթայ ետեէն)

ՏԵՍԱՐԱՆ Զ.

Գիշեր ժամանակ

(Ծածկեալ)

ԵՐԸՆՋԱԿ ԵՒ ԾԱՌԱՅ ՄԸ

Ծառայ. Ահա՛, տէ՛ր իմ, հոս կրնաք հանգչիլ. ես կ'իմացընեմ իշխանին ձեր գալուստը. (կ'երթայ)

Երընջակ. (սանի մը վերջնելով ծանրութեամբ ըրնելով) Ո՛վ վրդովեր, ա՜խ իմ սիրտս ... պահէ քու արիութիւնդ ... ո՛վ իմ հաւատարիմ ձեռուըներս, մի դողդղաք, երբ մահաբեր թոյնը ներկայացընէք ... ահա կուգայ Աստղիկ դէպ 'ի հոս ... իշխանն ալ մէկտեղ ... պահեմ ինքզինքս քաշել ... եկան.

ՏԵՍԱՐԱՆ Է.

ԵՐԸՆՋԱԿ, ՍՕՖԻԷՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ

Սօֆիէն. Մե՛ծ ուրախութիւն է ինձ տեսնել զքեզ, ո՛վ հաւատարիմ և քաջ զինուորականդ Հայաստանի.

Աստղիկ. (Մէկ կողմ) Ո՛հ, իմ Երընջակս.

Երընջակ. Ուրախութիւն է ինձ նաև տեսնել ձեզի պէս հայկազուն իշխան մը, որն որ այսչափ կ'ուրախանայ, երբ իր պարտաւորութիւնը կատարող զինուորական մը կը տեսնէ.

Աստղիկ. (Մէկ կողմ) Դեռ կրնամ ապրիլ ես.

Սօֆիէն. Պարտաւորութիւն, այո, պարտաւորութիւն. երանի՛ թէ ամեն զինուորական այսպէս խորհէին.

Երընջակ. Այո՛, իմ պարտաւորութիւնս է մինչև անգամ արիւն թափելը.

Սօֆիէն. Կեցցես քաջդ. նստէ, և մէկտեղ գինի մը խմենք Հայաստանի գահին անդրդուելութեանը և բոլոր հայրենասէրներուն երկար կենացը համար ... Աստղիկ, մատուցի՛ր և տես կարմիր գինդաւէտ մը.

Աստղիկ. Արքայի հայրենասէրի մը զինւոր պարտականութիւնն է հայրենեաց համար արիանալ, յաղթել և մեռնիլ.

Երընջակ. Ո՛վ օրիորդ, ներէ ինձ ըսել քեզ, որ մարդուս պարտականութիւնը միայն հայրենասիրութիւնը չէ. այլ ուրիշ անթիւ պարտականութիւններ ալ կան, և գլխաւորապէս անկեղծութիւնը.

Սօֆիէն. (Բաժակները գինիով կը լեցնէ և Երընջակ Աստղիկին կու տայ մը) Ո՛վ մարդեր եթէ գինի խմել առաջարկէ քեզի. (այս միջոցին Երընջակ երկու բաժակին մէջ թոյն կը թափէ և երեսը կը դարձընէ.)

Աստղիկ. (Մէկ կողմ), Երանի՛ թէ վերջին խմածս ըլլար.

Երընջակ. Խմենք. ես պատրաստ եմ խըմելու (բաժակին մէկ իշխանին և մէկը Աստղիկին կու տայ.) (Մէկ կողմ). Ո՛հ, կարծես թէ, Ո՛ւհը այս ամենակը շրջապատեց ... կը դողամ, մինչև որ ...

Սօֆիէն. Յաւերժ կեցցէ՛ն քաջազն հայկազունք. (Իր բաժակը Երընջակի բաժակին զարնելով)

Երընջակ. Յաւերժ կեցցէ՛ն.

Աստղիկ. Յաւերժ կեցցէ՛ն. (Մէկ կողմ) Բայց միայն ես ... (երեսն ու կը խմէ)

Այո՛, չկայ Աշխարհիս մէջ
երջանկութիւն իրական ...
ա՜հ, պիտի գայ կենաց իմ վերջ.
մահամ պիտի գերեզման.

digitised by A.R.A.R.@

Հոն իմ սրտիս դառն վշտերը
կրնամ միայն հոն մոռնալ.
արդեօք պիտի Նըրընջակը
չըկարենամ ես տեսնալ :

Նըրընջակ . (Մէկ կողմ) Աւա՜ղ, որ անկեղծ զոհուեցար . (Բարձր) Իշխան և իշխանուհի պատրաստուեցէ՛ք յաւիտեան ննջելու :

Սուրէն . Ի՞նչ . . .

Աստղիկ . Ո՜հ . . .

Նըրընջակ . Թոյնը արդէն ձեր երակներուն մէջ մտած է . հազիւ կէս ժամ ունիք ապրելու :

Սուրէն . Կը շուարիմ . . .

Աստղիկ . (Մէկ կողմ) Նրանի՜ ինձ . . .

Նըրընջակ . Անօրէն իշխան, ճանչցի՛ր զիս . (Ձեռքը յանձնելով) խաբեբայ Աստղիկ, զիս ճանչցի՛ր :

Աստղիկ . Ո՜հ . . . Ն՛րընջակ . . . Ն՛րընջակ . . . (Երթալով կը բռնէ Նըրընջակին ձեռքէն)

Նըրընջակ . Հեռացի՛ր, անգութ . (Աստղիկ կը մեկնի կը հեռի :)

Սուրէն . (Նըրընջակին ձեռքէն բռնելով) Կեցի՛ր . դու խրատնե՞ք չունիս Աստղիկը վշտացընելու . գիտցի՛ր, որ ես անօրէնս զինքը բռնութեամբ յափշտակած եմ իւր ծնողացը ձեռքէն և մինչև այսօր չեմ կարողացած զինքը իմ կրքիս զոհելու :

Նըրընջակ . Աւա՜ղ . . .

Սուրէն . Այո՛, բոլոր կեանքդ աւաղելով պիտի անցունես :

Նըրընջակ . Ո՜հ, ներէ ինձ, Աստղիկ . (Աստղիկին մօտենալով և ծնկան վրայ) ներէ՛ ինձ :

Սուրէն . Այո՛, ներումն խնդրելու ես Աստղիկէն . իսկ ինձմէ ո՛չ երբեք . . . (Մէկ կողմ) Հիմայ պարզապէս կը տեսնեմ, թէ ինչու Աստղիկ չէր ուզեր ինծի մտիկ ընել :

Աստղիկ . Ելի՛ր, Ն՛րընջակ . տակաւին ինծի սիրելի ես դու, ես շատոնց կը փափաքէի իմ ծունկս կուրծքիդ վրայ փշել . . . երջանիկ եմ ես, Ն՛րընջակ, որ վերջապէս զքեզ կը տեսնեմ . . . ա՛հ, երջանիկ եմ ես . վասն զի զանէ քու բազկացդ մէջ պիտի մեռնիմ :

Նըրընջակ . Քու այս խօսքերդ զիս աւելի սաստիկ կը խոցեն . . . ա՛հ, չեմ դիմանար . . . ես ալ աս դաշոյնովը մեռնելու եմ, որ յաւիտենականութեան մէջ քեզի հետ գտնուիմ : (Դաշոյնը կը զարկէ)

Սուրէն . (Նըրընջակին ձեռքէն բռնելով) Կեցի՛ր, մի՛ յանդգնի՛ր քու երկիրդ դէմ մեղանչելու :

Նըրընջակ . (Դաշոյնը ձեռքէն նետելով) Ա՛հ, սիրով կ'ուզէի մեռնիլ, և սիրուհւոյս հետ մէկտեղ անցնիլ մահուան սև գետէն . . . բայց իմ հայրենիքս աւելի քաղցր է ինձ . . . այո՛, պարտիմ ապրիլ ես, մինչև որ պատերազմի մէջ թշնամեաց սրովը մեռնիմ . . . Նկո՛ւր, սի՛րուհիս իմ կուրծքիս վրայ . . .

Սուրէն . Ես ալ երթամ ու իմ հաւատարիմներուս բազկացը մէջ մեռնիմ . . . ինծի պէս հրէշ մը ասկէց աւելի բանի մը չէր կրնար յուսալ . . . արժանի պատիժ . . . (Կ'երթայ)

(Աստղիկ Նըրընջակին բազկացը մէջ գլուխը կուրծքին վրայ ծռած՝ կանչ մը կ'արձակէ խոր լռութեան մէջ :)

Նըրընջակ . (աչուըները երկինք վերցընելով) Ո՛վ Երկինք, եթէ երբեք ներողամիտ ըլլալ կոչուիլ կը սիրես, ներէ ինծի պէս անօրէնի մը . որն որ անխոհեմութեամբ և կոյր յիմարութեամբ սոսկալի սարսափելի եղեռնագործութեան մը մէջ ինկաւ . . .

Աստղիկ . Ն՛րընջակ . . .

Նըրընջակ . Սիրուհիս . . .

Աստղիկ . Ո՜հ, այն մահաբեր թոյնը՝ ալ սկսաւ մարմնոյս ամէն կողմը տարածուիլ . ես ալ պիտի երթամ հոն՝ ուր բիւրաւոր ապերջանիկ օրիորդներ գացած են . . . Ն՛րընջակ, մի՛ ողբար իմ մահուանս վրայ . Ն՛րընջակ, չըլլայ որ իմ գերեզման մտնելէս վերջը տխուր մելամաղձոտութեամբ պաշարուիս . Ն՛րընջակ, չըլլայ որ ինծի պէս աղջիկ մը պատճառ ըլլայ դհատեցընելու քեզ նման քաջ և հայրենասէր զինուորական մը :

Նըրընջակ . Աստղիկ, քու վերջին խօսքերդ այնչափ քաղցր կուգան ականջներուս՝ որ մեծ դժուարութիւն կ'զգամ քենէ բաժնուելու . չէ Աստղիկ, չէ, սի՛րուհիս . բնէ ինծի, որ կ'ուզես միշտ իմ հետս ըլլալ . բնէ, կ'աղաչեմ, որ չես ուզեր զիս առանձին և անմխիթար թողուլ հոս . ձգէ, որ ես ալ հետդ մէկտեղ գամ . . . (Դաշոյնը գետնէն վերցընելով) ահա պատրաստ դաշոյն մը . որն որ շատ դիւրութեամբ կրնայ իմ կենացս վախճան մը տալ . . .

Աստղիկ . Ո՛չ, չէ . եթէ իրօք կը սիրես զիս . . . ա՛հ, չեմ համբեր . . . չէ, չեմ ներեր . . . Ն՛րընջակ . . . Ն՛րընջակ . . . ես կը մեռնիմ . . .

Նըրընջակ . Ո՜հ, չեմ ներեր մի՛ ըսեր, Աստղիկ . . . սի՛րուհիս . . .

Աստղիկ . Հազիւ կրնամ խօսիլ . . . մահուան պաղ քրտինքները . . . Ն՛րընջակ, սրբէ ճակատս . . . օգնէ ինձ . . . ես կը մեռնիմ . . . մի՛ մոռնար զիս, Ն՛րընջակ . . . .

Նըրընջակ . Դու կը մեռնի՞ս . . . ո՞վ զիս մխիթարէ . . . թողո՞ւմ զքեզ . . . ո՛վ Երկինք . . . օգնութիւն . . . (Աստղիկ աչուըները բանալով ու Նըրընջակին երեսը նայելով իր վերջին շունչը կ'աւանդէ) ո՜հ, թռաւ իւր անմեղ հոգին . . . եղո՜ւկ թշուառիս . . . .

Վարագոյրը կը գոցուի :

ՎԵՐՋ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԳԵՐԻՆԵՐԸ

Անպատճառ իմ ընթերցողացս շատերը լըսած են այն բարբարոսական գերիի վաճառականութիւնը՝ որն որ 'ի սարսափ համայն Մարդկութեան մինչև այսօր կը կատարուի Ամերիկայի մէջ : Եթէ մէկը անգամ մը խորհի այս սարսափելի գործողութեանը վրայ, անկարելի է որ իր սիրտը ցաւ չզգայ . և անշուշտ մեծ զարմացման մէջ պիտի ինկնայ, երբ որ խորհի, թէ ասանկ գազանային գործ մը Աշխարհիս գրեթէ ամենէն աւելի լուսաւորեալ երկրի մը մէջ կը կատարուի . մանաւանդ այնպիսի երկրի մը մէջ՝ որն որ «Երկիր ազատասիրութեան» կոչուելու պատիւը ստացած է :

Յիրաւի՛ թէ Ամերիկայի և թէ Անգլիոյ մէջ շատերը զանազան գրութիւններ և բողոքներ հրատարակեցին մինչև հիմայ այս բանիս դէմ, բայց և այնպէս գրեթէ անօգուտ և ո՛չ մէկը օգուտ մը յառաջ բերաւ . և ընդհակառակը՝ թէ գերիի վաճառականները և թէ գերի գործածողները սկսան շատցընել իրենց բռնութիւնները :

Ասանց երկարօրէն խօսելու հոս յիշեալ սրտառուչ խողութեանը վրայ, կը հրատարակեմ հետևեալ ողբը Ամերիկայի մէջ երկար և տաժանելի կեանք մը վարող և իր մահուան անկողնոյն վրայ պառկած ծերացեալ գերիի մը բերնէն : Այն ժամանակը կը հրաւիրեմ ընթերցողներս, որ նոյն գերեվաճառութեան վրայ կատարեալ գաղափար մը ստանալու համար՝ Անգլիարէն [illegible] թարգմանուած ԱՂԲԱՐ ԹՈՄԱՍ անունով գիրքը կարդան :

ԾԵՐՈՒՆԻ ԳԵՐԻԻՆ ՈՂԲԸ

Ա՜հ, քաղցրիկ Մահ, մի՛ ուշանար .
շուտ հասի՛ր զիս հոն տանելու՝
ուր ես յաւէտ և անդադար
պիտի ապրիմ Տէրս օրհնելու :

Հոս իմ կեանքըս ես անցուցի
տաժանելի . բռնութեան տակ .
անգութ տիրոջ մ' ծառայեցի,
որ ո՛չ ունէր սիրտ, խղճմտանք :

Դեռ հազիւ հաւ խրճիթէ դուրս
ելլելու ես էի կրցած,
և իմ տկար ոտուըներուս
դեռ նոր էի ուժը փորձած,

Ծընողացըս համբոյրներուն
նոր արժանի եղած էի,
ո՜հ, ծընընդեանս իմ տեղերուն
տեղեկութիւն դեռ չունէի :

Պայծառ Արփւոյն շըքեղ փառքը
հազիւ թէ ես կը ճանչնայի,
և գեղեցիկ Լուսնին դէմքը
խիստ քիչ անգամ տեսած էի,

Անգութ ճերմակ դէշ մարդիկներ
զիս բռնեցին յանկարծակի .
ունայն էին իմ արցունքներ .
բերին զիս հոս իբրև գերի :

Զըր թողուցին որ վայելեմ
Հայրենեացըս գետակները .
չը ձգեցին որ ես տեսնեմ
մերին շըքեղ անտառները :

Յանիրաւի զիս զըկեցին
այն մարդկային իրաւունքէն՝
զոր շնորհած է Երկինք վերէն . . .
չողեամ մինչ մինչև վերջ ես :

Ա՜հ, քաղցրիկ Մահ, շուտով եկո՛ւր .
մի՛ ուշանար, քեզ կ'աղաչեմ .
իմ կենացըս վախճանը տո՛ւր .
արտասուալից ես կը խնդրեմ :

Ողորմէ՛ ինձ, Տէր իմ Աստուած,
տես անգամ մը իմ վիճակըս .
չըկայ մէկը հոս ողորմած՝
որ գոցէ իմ աչուըներըս :

Գոնէ կաթիլ մը ջուր մէկը
ո՜հ, ինձ տալու բարեհաճէր .
որով ճմլեալ այս խեղճ սիրտը
թերևս քիչ մը մխիթարուէր :

Ա՛ւ կը հասնի վըրաս Մահը . . .
զիս կը զըկէ, այո՛, կ'զգամ . . .
ո՜հ, կը բացուի գերեզմանը . . .
ալ ես վերջին շունչըս կուտամ . . .

ԻՐԱՒԱՑԻ ԽՕՍՔԵՐ

Թէ ապերջանիկ արարածները
զիրար սիրելու միաբանէին,
անպատճառ շուտով իրենց սրտերը
վշտերէ ազատ պիտի մընային :

Եթէ երջանիկ արարածները
կ'ուզեն աւելի երջանիկ ըլլալ,
պարտին միշտ դժբաղդ և խեղճ անձերը
սփոփել, անոնց օգնական ըլլալ :

Թէ և արծիւն խիստ բարձրերէն
կը թռչըտի հպարտութեամբ .
բայց ոըսորդը խիստ վարերէն
վար կ'առնէ զայն վարպետութեամբ :

ՀԵՂԻՆԱԿ ԳՈՐԾՈՅՍ Ա. Հ. ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ
ՎԷԶԻՐ—ԽԱՆ